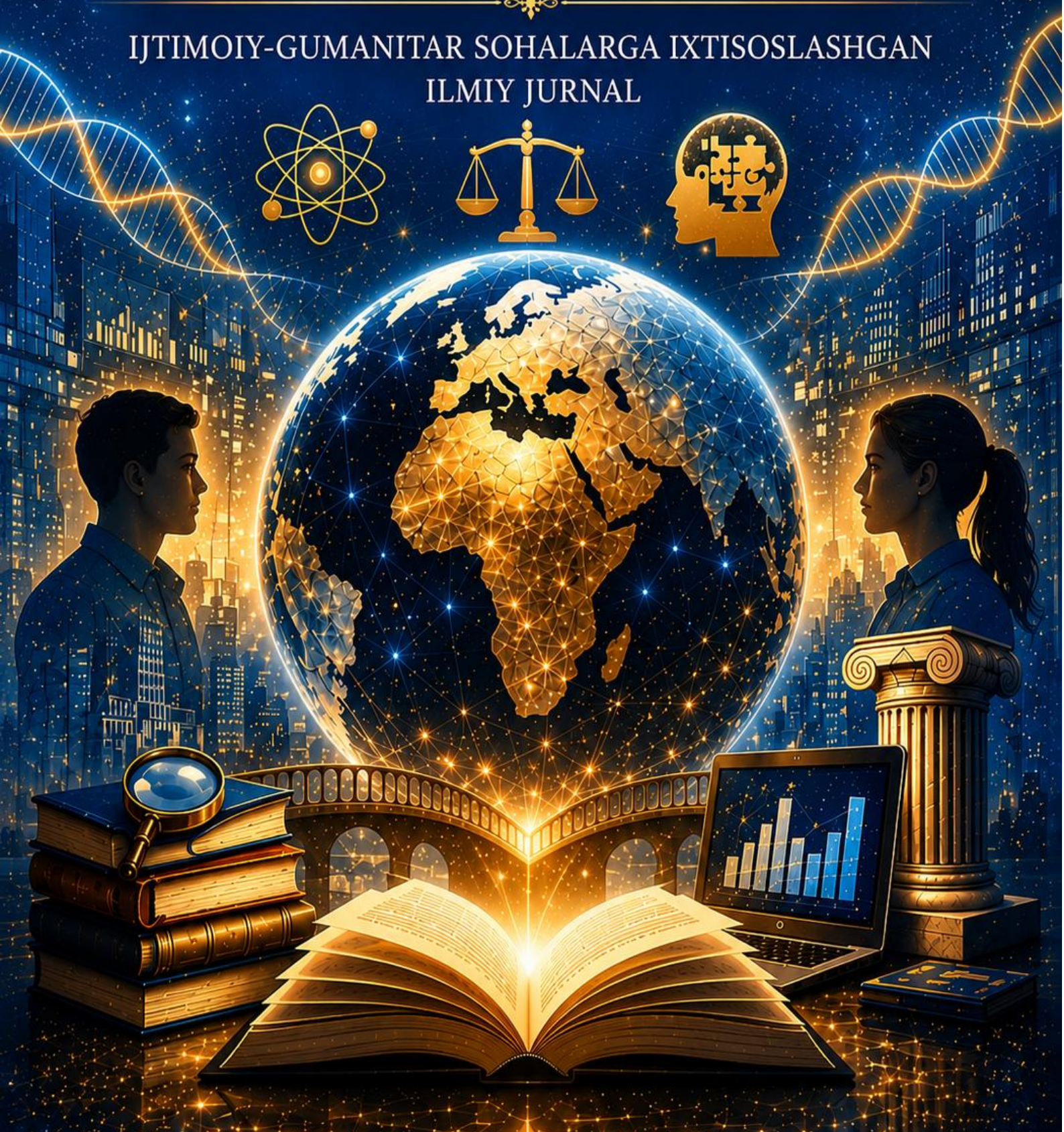
Vol. 2, No. 1 (2026)
ISSN-L: 3093-9240

FANLARARO ILMIY TADQIQOTLAR

IJTIMOIY-GUMANITAR SOHALARGA IXTISOSLASHGAN
ILMIY JURNAL

FANLARARO ILMIY TADQIQOTLAR
ilmiy-amaliy metodologik jurnal

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
научно-практический и методологический журнал

INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH
scientific-practical and methodological journal

Vol. 2, No. 1 (2026)

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Axborotlashtirish va telekommunikatsiyalar sohasida nazorat inspeksiyasi tomonidan 2026-yil 5-may sanasida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilib, 1564147-sonli rasmiy guvohnoma asosida faoliyat yuritadi.

BOSH MUHARRIR:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI
Ismatulloyev Abdullo Nasrulloyevich
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

TAHRIRIYAT KENGASHI:
Rejep Uzyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Blinova Ye.E. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Abdullayeva B.S. – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Ibragimova G.N. – pedagogika fanlari doktori, professor
Mamurov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Filippova O.G. – pedagogika fanlari doktori, professor (Rossiya)
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari doktori(DSc), professor
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
Umarova N.Sh. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ismoilova N.Z. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Abdullayeva D.U. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Atabayeva N.B. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Jabborov X.X. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Akramov M.R. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Tuychieva S.M. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Gadoyeva M.I. – filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Rasulov Z.I. – filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Qurbonboyev A.N. – psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
Taniyeva G. M. – tarix fanlari doktori, professor
Davlatova S.T. – tarix fanlari doktori, professor
Qurbonova M. B. – tarix fanlari nomzodi, professor
Turdiyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Maxmudova D.A. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldashev S.R. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Botirova D.B. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Alimova Ye.G. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Джексембаева Г.С. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) (Qozog‘iston)
Jalilov N.A.– pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Vahobov A.A. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Raxmatova M.M. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xalilova R.R. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Bobojonov Sh.U. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sharipov Sh.F. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Bo‘tayev J.Sh. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Bobojonova F. X. – tarix fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul muharrir:
Xayitov Xayotjon Xikmat o‘g‘li

TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA IJTIMOIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARNING SHAKLLANISH OMILLARI VA BARTARAF ETISH YO‘LLARI

Mirzayeva Faroxat Odiljonovna
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti Pedagogika kafedrasi professor v/b, p.f.d., (DSc)

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta’lim-tarbiya jarayonida yuzaga kelayotgan ijtimoiy-pedagogik dolzarb muammolar tahlil qilinadi. Jumladan, o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, oilaviy muhitning ta’lim sifatiga ta’siri, zamonaviy axborot texnologiyalarining o‘quvchi ongiga ta’siri, tarbiyaviy ishlarning samaradorligi hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi kabi masalalar yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Ta’lim, tarbiya, ijtimoiy-pedagogik muammolar, o‘quvchi-yoshlar, shaxs tarbiyasi, ijtimoiylashuv, tarbiyaviy muhit, pedagogik loqaydlik, ijtimoiy-pedagogik loqaydlik, mas’uliyatsizlik, e’tiborsizlik, deviant xulq, profilaktika, pedagogik yordam, nazorat.

Аннотация: В данной статье анализируются актуальные социально-педагогические проблемы, возникающие в образовательном процессе. В частности, освещаются такие вопросы, как социальная адаптация учащихся, влияние семейной среды на качество образования, влияние современных информационных технологий на сознание учащихся, эффективность воспитательной работы и профессиональная компетентность педагогов.

Ключевые слова: Образование, воспитание, социально-педагогические проблемы, учащаяся молодежь, воспитание личности, социализация, воспитательная среда, педагогическое безразличие, социально-педагогическое безразличие, безответственность, невнимательность, девиантное поведение, профилактика, педагогическая помощь, контроль.

Abstract: This article analyzes current socio-pedagogical problems arising in the educational process. In particular, such issues as the social adaptation of students, the influence of the family environment on the quality of education, the influence of modern information technologies on the consciousness of students, the effectiveness of educational work, and the professional competence of teachers are highlighted.

Keywords: Education, upbringing, socio-pedagogical problems, student youth, personal upbringing, socialization, educational environment, pedagogical

indifference, socio-pedagogical indifference, irresponsibility, negligence, deviant behavior, prevention, pedagogical assistance, control.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarni faqat didaktik yoki tashkiliy kamchiliklar bilan izohlab bo‘lmaydi. Bugun maktab va boshqa ta’lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifalardan biri o‘quvchini nafaqat bilim oluvchi shaxs, balki murakkab ijtimoiy muhitda shakllanayotgan inson sifatida tushunishdir. Shu bois ta’lim-tarbiya jarayonidagi dolzarb muammolar ko‘pincha ijtimoiy-pedagogik xarakterga ega bo‘ladi. Ular oila, tengdoshlar muhiti, raqamli axborot maydoni, iqtisodiy sharoit, ruhiy farovonlik, xavfsizlik va ijtimoiylashuv jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq.

MAVZUNING O‘RGANILGANLIGI VA METODOLOGIYASI

Ijtimoiy-pedagogik muammolar deganda, ta’lim oluvchining rivojlanishi, xulqi, ijtimoiylashuvi, emotsional holati, o‘qishga munosabati va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi omillar tushuniladi[7]. Bu muammolar ko‘pincha quyidagi ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi:

- maktabga qiziqishning pasayishi;
- o‘qishdagi muvaffaqiyatsizlik, davomat muammolari;
- tengdoshlar bilan nizolar;
- bulling, kiberbulling, tajovuzkorlik, loqaydlik, mas’uliyatsizlik, ruhiy zo‘riqish, yolg‘izlik hissi, oilaviy beqarorlik ta’siri, internetga qaramlik va ijtimoiy chetlanish[8].

Mazkur muammolarning eng dolzarblaridan biri - o‘quvchilarning ruhiy salomatligi va psixososial farovonligidir. Bu shuni anglatadiki, maktabdagi muammo faqat “tarbiyadagi kamchilik” emas, balki ilmiy o‘rganilishi kerak bo‘lgan ko‘p qatlamli ijtimoiy-pedagogik hodisadir.

Ruhiy salomatlik bilan bog‘liq qiyinchiliklar ta’lim sifati bilan ham uzviy bog‘liq. O‘quvchi o‘zini xavfsiz, tinglangan va qo‘llab-quvvatlangan his qilmasa, uning akademik faolligi ham pasayadi. Maktab dasturlarini barqaror rivojlanish maqsadlariga moslashtirish jarayonida kasbiy yo‘naltirish, moslashtirilgan ruhiy salomatlik yordami va o‘smirlarni kattalar hayotiga tayyorlash muhimligi alohida ta’kidlangan. Bu ta’lim-tarbiya jarayonida psixologik xizmat, ijtimoiy pedagogik kuzatuv va individual qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Yana bir dolzarb muammo - maktabdagi zo‘ravonlik, bulling va kiberbullingdir. Maktabdagi zo‘ravonlik va bullingni o‘quvchilarning o‘rganish jarayoni va xavfsizlik hissiga jiddiy tahdid deb baholaydi. Tashkilotning global hisobotida hayotiy ko‘nikmalar va ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni rivojlantirish bulling va zo‘ravonlikning oldini olishda ayniqsa samarali ekani qayd etilgan: bunday ta’lim bolalarga nizolarni urushmasdan hal qilish, boshqalarning nuqtai nazarini tushunish va konstruktiv aralashish ko‘nikmasini beradi[2].

Ta’lim-tarbiya jarayonidagi uchinchi muhim muammo - ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarning yetarli rivojlanmaganligi. So‘nggi yillarda ta’lim sifati masalasini faqat akademik ballar bilan emas, balki o‘quvchining emotsiyalarni boshqarishi, hamkorlik qilishi, mas’uliyatli qaror qabul qilishi, nizolarni hal qila olishi, tegishlilik hissi va farovonligi bilan ham bog‘lamoqda.

Yana bir dolzarb yo‘nalish - o‘quvchining maktabga aloqadorlik hissining susayishi va o‘qishga motivatsiyaning pasayishi. Maktabni shunchaki baho olinadigan joy sifatida qabul qilish, o‘qituvchi-o‘quvchi munosabatlarining sovuqlashuvi, jamoaga tegishlilik hissining zaifligi, ayniqsa o‘smirlik davrida loqaydlik va intizomiy muammolarni kuchaytiradi. Shu sababli zamonaviy ijtimoiy pedagogika maktabni nazorat maydoni emas, qo‘llab-quvvatlovchi ijtimoiy makon sifatida ko‘rishni taklif etadi[8].

Raqamli muhit ta’siri va internet bilan bog‘liq xavflar. Bugun o‘quvchi-yoshlarning katta qismi ijtimoiylashuvning muhim qismini onlayn makonda boshdan kechirmoqda. Bu bir tomondan axborot va ta’lim imkoniyatlarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan kiberbulling, yolg‘on axborot, ekran vaqtining ortishi, diqqatning tarqoqlashuvi, hissiy zo‘riqish va virtual qaramlik kabi xatarlarni kuchaytiradi. Demak, raqamli savodxonlik ham ijtimoiy-pedagogik muammo, ham yechimning bir qismidir.

Oila va ta’lim muassasasi hamkorligining sustligi. Ijtimoiy pedagogika nazariyasida shaxs tarbiyasi har doim mikroijtimoiy muhit bilan bog‘liq holda tushuntiriladi. Oila, maktab va mahalla bir yo‘nalishda ishlamasa, tarbiyaviy ta’sir parokanda bo‘lib qoladi. Bu ijtimoiy-pedagogik muammolarni faqat sinf rahbari yoki psixolog zimmasiga yuklab bo‘lmasligini ko‘rsatadi; ular institutlararo hamkorlikni talab qiladi.

Ta’limda tengsizlik va ijtimoiy himoyaga ehtiyoj sezuvchi guruhlar bilan ishlash. Kam ta’minlangan oilalar farzandlari, nogironligi bo‘lgan o‘quvchilar, migratsiya yoki oilaviy inqiroz ta’siridagi bolalar, zo‘ravonlikdan jabr ko‘rganlar va ijtimoiy xavf guruhidagi yoshlar ta’lim-tarbiya jarayonida ko‘proq qo‘llab-

quvvatlashga muhtoj bo‘ladi. O‘zbekistonning “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni ta’lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi va huquqiy asosni belgilaydi[1]. Shu sababli ijtimoiy-pedagogik ish bugun teng imkoniyat yaratish, moslashuvni yengillashtirish va ta’limdan chetlanishning oldini olishga ham qaratilishi lozim.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ijtimoiy-pedagogik dolzarb muammolarni tahlil qilgan olimlar odatda ularning sabablarini bir necha guruhga ajratadilar.

Birinchisi, mikro omillar. Oiladagi nizolar, nazoratning sustligi, tarbiyadagi nomuvofiqlik, iqtisodiy qiyinchiliklar.

Ikkinchisi, maktab omillari. Sovuq kommunikatsiya, adolatsiz munosabat, zo‘ravonlikka beparvo qarash, individual yondashuvning yetishmasligi.

Uchinchisi, makro omillar. Raqamli makon bosimi, ijtimoiy tengsizlik, madaniy transformatsiyalar, migratsiya va umumiy ijtimoiy stress[4].

Bu muammolarni bartaraf etishda birinchi navbatda profilaktik yondashuv zarur. Maktabdagi zo‘ravonlik va bullingga qarshi kurashda hayotiy ko‘nikmalar, ijtimoiy-emotsional ta’lim, xavfsiz maktab muhiti va aniq siyosatlarning ahamiyatini ko‘rsatadi. Shunday ekan, samarali ijtimoiy-pedagogik ish faqat muammo yuz berganda reaksiya bildirish emas, balki oldindan xavf omillarini kamaytirish, himoya omillarini kuchaytirish va o‘quvchini qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratishdir.

Ijtimoiy-emotsional ta’limni tizimli joriy etish. Ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni ta’lim tizimiga kiritish o‘quv natijalarini, ruhiy farovonlikni va maktab ichidagi munosabatlarni yaxshilashini ta’kidlaydi. Bu degani, darsdan tashqari bir martalik tarbiyaviy suhbatlar yetarli emas; empatiya, hamkorlik, o‘zini boshqarish, mas’uliyatli qaror qabul qilish va nizolarni hal qilish ko‘nikmalari o‘quv jarayonining bir qismiga aylanishi kerak.

Oila, maktab va hamjamiyat hamkorligini kuchaytirish. O‘quvchi hayotidagi ijtimoiy-pedagogik muammo ko‘pincha bir makonda boshlanib, boshqasida namoyon bo‘ladi: oiladagi stress maktabdagi xulqqa ta’sir qilishi, maktabdagi bulling esa uyda tortinchoqlik yoki tajovuzkorlikni kuchaytirishi mumkin. Shu bois samarali ijtimoiy-pedagogik ish ko‘p subyektli bo‘lishi kerak: sinf rahbari, fan o‘qituvchisi, psixolog, ijtimoiy pedagog, ota-ona va mahalla vakillari o‘zaro axborot almashib ishlashi lozim.

O‘qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetentligini oshirish. Bugungi o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas; u xavf belgilarini ko‘ra olishi, o‘quvchi bilan

ishonchli muloqot qurishi, ijtimoiy-emotsional muammolarni sezishi va kerak bo‘lsa mutaxassislarga yo‘naltira olishi kerak [7].

Ta’lim-tarbiya jarayonidagi ijtimoiy-pedagogik dolzarb muammolar ko‘p qatlamli va o‘zaro bog‘liqdir. Ular orasida ruhiy salomatlik bilan bog‘liq qiyinchiliklar, bulling va kiberbulling, motivatsiya pasayishi, maktabga tegishlilik hissining sustligi, raqamli muhit bosimi, oilaviy muammolar, tengsizlik va tarbiyaviy loqaydlik alohida ajralib turadi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu muammolarni hal etish uchun maktabni faqat dars o‘tiladigan joy emas, balki xavfsiz, qo‘llab-quvvatlovchi va ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta’minlovchi makon sifatida qayta tashkil etish zarur. Ijtimoiy pedagogikaning vazifasi ham aynan shunda: shaxs, ta’lim va jamiyat o‘rtasidagi uzilgan bog‘lanishlarni tiklash.

Ta’lim-tarbiya jarayonida uchraydigan loqaydlik, mas’uliyatsizlik va e’tiborsizlik hodisalari bugungi kunda eng dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Bu tushunchalar ko‘pincha bir-biriga yaqin ma’noda ishlatilsa-da, ilmiy nuqtai nazardan ular turli qirralarga ega.

Loqaydlik - ta’lim va tarbiya jarayoniga nisbatan befarqlik, ichki qiziqishning pasayishi va faol ishtirokning susayishi; mas’uliyatsizlik - o‘z vazifasi, majburiyati va xatti-harakati oqibatlariga yetarli darajada javob bera olmaslik; e’tiborsizlik esa o‘quvchi, muammo yoki tarbiyaviy vaziyatga zarur darajada diqqat qaratmaslik holatidir.

Pedagogik loqaydlik va ijtimoiy-pedagogik loqaydlikni farqlash muhim. **Pedagogik loqaydlik** ko‘proq ta’lim jarayoni ichidagi befarqlikni anglatadi. O‘qituvchining darsga formal yondashuvi, o‘quvchining o‘qishga qiziqmasligi, tarbiyaviy ishlarning yuzaki tashkil etilishi shular jumlasidandir.

Ijtimoiy-pedagogik loqaydlik esa bundan kengroq bo‘lib, oila, maktab, tengdoshlar muhiti va jamiyatning o‘quvchi taqdiriga nisbatan befarqligini ham o‘z ichiga oladi.

Mazkur hodisalarning kelib chiqish sabablari ko‘p omilli va o‘zaro bog‘liqdir. Ularni birgina “tarbiya sustligi” yoki “intizomning pastligi” bilan tushuntirish ilmiy jihatdan yetarli emas.

1-jadval

Loqaydlik, mas’uliyatsizlik va e’tiborsizlik tushunchalarining mazmuni

Tushuncha	**Qisqacha mazmuni**	**Ta’lim-tarbiya jarayonidagi ko‘rinishi**
Pedagogik loqaydlik	Ta’lim va tarbiyaga nisbatan befarqlik, formal yondashuv	Darsga sovuqqonlik, faqat rasmiy bajarish, tashabbusning yo‘qligi
Ijtimoiy-pedagogik loqaydlik	O‘quvchi muammolariga oila, maktab va jamiyatning birdek befarq bo‘lishi	Muammoga kech reaksiya, o‘quvchining ijtimoiy holatini e’tiborsiz qoldirish
Mas’uliyatsizlik	Vazifa va oqibatni his qilmaslik	Uy vazifasini bajarmaslik, kechikish, va’daga amal qilmaslik
E’tiborsizlik	Zarur vaziyatga yetarli diqqat bermaslik	O‘quvchi ehtiyojlarini sezmaslik, muammoni vaqtida ko‘rmaslik

Loqaydlikning birinchi katta sababi **maktab muhitiining zaifligi**. Maktab muhit deganda, o‘quvchi o‘zini xavfsiz, hurmat qilingan, tinglangan va jamoaning bir qismi sifatida his qilishi tushuniladi. Maktab bilan bog‘liqlik hissi yuqori bo‘lgan o‘quvchilarda ishtirok va mas’uliyat kuchliroq bo‘ladi. Aksincha, maktabni begona muhit sifatida his etgan o‘quvchilarda befarqlik kuchayadi.

Ikkinchi muhim sabab **o‘qituvchi-o‘quvchi munosabatlaridagi sovuqlik yoki formalizm**. O‘quvchi o‘zini tushunadigan, eshitadigan va qo‘llab-quvvatlaydigan pedagogni ko‘rsa, unda ishonch va javobgarlik shakllanadi. Aks holda, ta’lim jarayoni faqat talab va nazorat maydoniga aylanib qoladi.

Uchinchi sabab **oila muhitidagi beqarorlik va nazoratning sustligi**. Oiladagi ziddiyat, e’tiborsizlik, ortiqcha bosim yoki aksincha, mutlaqo nazoratsizlik o‘quvchi xulqida loqaydlik va mas’uliyatsizlikni kuchaytirishi mumkin. Oila va maktab omillari birgalikda ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq. Bu esa o‘quvchi muammolarini faqat maktab ichidagi masala sifatida ko‘rish yetarli emasligini ko‘rsatadi. O‘smirlar uchun oiladagi va maktabdagi qo‘llab-quvvatlovchi muhit muhim himoya omili hisoblanadi.

To‘rtinchi sabab **ruhiy salomatlik va psixososial farovonlik bilan bog‘liq qiyinchiliklar**. Ba’zan loqaydlik aslida qiziqmaslik emas, balki charchoq, tashvish, tushkunlik, o‘ziga ishonchsizlik yoki emotsional zo‘riqishning tashqi ko‘rinishi

bo‘ladi. O‘quvchi topshiriqni bajarmasa yoki darsga befarq ko‘rinsa, buning ortida ichki psixologik qiyinchiliklar ham bo‘lishi mumkin.

Beshinchi sabab **ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar yetishmasligi**. O‘z xatti-harakatini boshqarish, hissiyotlarni nazorat qilish, kechiktirilgan natija uchun mehnat qilish, nizoni tinch yo‘l bilan hal etish, jamoada ishlash va boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish kabi ko‘nikmalar shakllanmagan bo‘lsa, o‘quvchida mas’uliyatsizlik va e’tiborsizlik ko‘rinishlari ko‘payadi. Bunday ko‘nikmalar akademik natijalar, ruhiy farovonlik va maktabdagi ijobiy muhitni kuchaytirishini ko‘rsatadi.

Oltinchi sabab **raqamli muhit**. Zamonaviy o‘quvchi katta axborot oqimi, ijtimoiy tarmoqlar, tezkor kontent va doimiy chalg‘ituvchi omillar orasida yashaydi. Natijada chuqur fikrlash, uzoq muddatli vazifaga e’tibor qaratish va ichki intizomni saqlash qiyinlashadi. Maktab bilan bog‘liqlik hissi va ishtirokning pasayishida raqamli va ijtimoiy muhit omillarini ham inobatga olish kerakligini ko‘rsatadi[6].

Pedagogik va ijtimoiy-pedagogik loqaydlikning oqibatlari ham jiddiy mammo hisoblanadi.

Birinchidan, bu holat o‘quv natijalarining pasayishiga olib keladi.

Ikkinchidan, sinfdagi ijtimoiy muhit yomonlashadi, befarqlik boshqalarga ham yuqishi mumkin.

Uchinchidan, o‘quvchining o‘ziga ishonchi va kelajak motivatsiyasi susayadi.

To‘rtinchidan, uzoq davom etsa, deviant xulq, maktabdan chetlanish yoki psixologik inqiroz xavfi kuchayadi. Maktab bilan bog‘liqlik pasayganda nafaqat natijalar, balki farovonlik ham yomonlashishini ko‘rsatadi.

Oldini olish yo‘llarining birinchi va eng muhim yo‘nalishi **maktabda qo‘llab-quvvatlovchi iqlim yaratish**. O‘quvchi o‘zini hurmat qilingan, xavfsiz va tinglangan his qilsa, unda tabiiy ravishda mas’uliyat va ishtirok kuchayadi. Buning uchun sinf ichida adolatli munosabat, ochiq muloqot, teng imkoniyat va ishtirok madaniyatini shakllantirish zarur.

Ikkinchi yo‘l **o‘qituvchining refleksiv va insonparvar pozitsiyasini kuchaytirish**. Har bir befarq ko‘ringan o‘quvchini “intizomsiz” deb baholash o‘rniga, uning holatini tushunishga urinish kerak. O‘qituvchi va tarbiyachi o‘z savoliga javob topa olishi lozim: “Bu xulqning ortida qanday ehtiyoj yoki qiyinchilik turibdi?” Aynan shunday yondashuv ijtimoiy-pedagogik profilaktikaning asosidir.

Uchinchi yo‘l **ijtimoiy-emotsional ta’limni kuchaytirish**. Mas’uliyat hissi, o‘zini boshqarish, empatiya, hamkorlik, muammoni hal qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmalari tasodifan shakllanmaydi; ular maqsadli tarbiyaviy ish natijasidir.

Loqaydlikning oldini olish uchun o‘quvchiga faqat “mas’ul bo‘l” deyish emas, balki mas’uliyatni amalda mashq qildirish kerak.

To‘rtinchi yo‘l **oila bilan hamkorlikni mustahkamlash**. O‘quvchi mas’uliyatini maktab yolg‘iz shakllantira olmaydi. Ota-onalar bilan muntazam aloqa, uy va maktab talablari uyg‘unligi, qo‘llab-quvvatlovchi nazorat, bolaga nisbatan hurmatli, ammo aniq chegaralarga ega munosabat loqaydlikni kamaytiradi.

Beshinchi yo‘l **erta diagnostika va individual yondashuv**. Loqaydlik, e’tiborsizlik yoki mas’uliyatsizlik paydo bo‘lgach, muammoni umumiy tanbeh bilan hal qilib bo‘lmaydi. Qaysi o‘quvchida bu holat vaqtinchalik, qaysisida tizimli, qaysisida esa ruhiy salomatlik, oilaviy muammo yoki ijtimoiy chetlanish bilan bog‘liq ekanini aniqlash zarur.

Oltinchi yo‘l **o‘quvchi-yoshlarni faol ishtirokga jalb etish**. Mas’uliyat hissi tayyor ko‘rsatma orqali emas, amaliy ishtirok orqali rivojlanadi. Sinfdagi vazifalar, loyiha ishlari, jamoaviy faoliyat, tengdoshlar yordami, maktab tadbirlarini rejalash va qaror qabul qilish jarayonlarida o‘quvchilar ishtirok etganda, ularda egalik hissi paydo bo‘ladi.

XULOSA

Ta’lim-tarbiya jarayonidagi ijtimoiy-pedagogik muammolar ko‘p qirrali va murakkab xarakterga ega bo‘lib, ularni hal etish kompleks yondashuvni talab qiladi. Ayniqsa, oila, maktab va jamiyat hamkorligi muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy sharoitda ta’lim tizimini takomillashtirish, yosh avlodni har tomonlama rivojlantirish va ijtimoiy muammolarni bartaraf etish uchun innovatsion yondashuvlar hamda samarali pedagogik strategiyalarni joriy etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-637, 23.09.2020). https://lex.uz/docs/-5013007

2. UNESCO. School violence and bullying: Global status report. Paris: UNESCO, 2017. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246970

3. UNESCO. Behind the numbers: Ending school violence and bullying. Paris: UNESCO, 2019. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483

4. CASEL. What Is the CASEL Framework? Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, 2020. https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/

5. OECD. PISA 2022 Results (Volume II): Learning During - and From - Disruption. Paris: OECD Publishing, 2023. https://doi.org/10.1787/a97db61c-en

6. UNESCO. Safe to learn and thrive: Ending violence in and through education. Paris: UNESCO, 2024. https://news.un.org/en/story/2024/11/1156591

7. Durlak J. A., Domitrovich C. E., Weissberg R. P., & Gullotta T. P. (Eds.). Handbook of Social and Emotional Learning: Research and Practice. New York: Guilford Press, 2015. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED581699.pdf

8. Li Y., et al. Students' subjective well-being, school bullying, and belonging during the COVID-19 pandemic: Comparison between PISA 2018 and PISA 2022 // Humanities and Social Sciences Communications, 2025, 12, 49. https://www.nature.com/articles/s41599-024-04340-3

MUNDARIJA

UYUSHMAGAN YOSHLAR VA ULARNING MUAMMOLARI Atabayeva Nargis Batirovna	**4**
TURLI YOSH DAVRLARIDAGI SHAXSLARDA O‘ZINI O‘ZI FAOLLASHTIRISH VA EMOTSIONAL SOHA O‘RTASIDAGI ALOQADORLIKLAR Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o‘g‘li	**25**
O‘ZBEK VA QIRG‘IZ QIZLARINI ETNIK STEREOTIPLARI VA IJTIMOIY USTANOVKALARINI ILMIY TADQIQ ETISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI Djuxonova Noxida Xayotjonovna	**33**
ZAMONAVIY SHIFOKORLAR PROFESSIONAL KARERASIDA PSIXOLOGIK OMILLARNING TA’SIRI Arziqulov O‘tkirbek Maxammatovich	**43**
KIMYOVIY ADDIKTATSIYALARDA OILAVIY MUHITNING PSIXOLOGIK AHAMIYATI Mirashirova Nargiza Anvarovna., Raxmatova Zulxumor Alimovna	**50**
TYUTORLARNING BOSHQARUV USLUBLARI VA ULARNING TA’LIM SAMARADORLIGIGA TA’SIRI Alijonov Nurbek Ulug‘bek o‘g‘li	**56**
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJODIY TAFAKKUR RIVOJLANISHINING JINSIY XUSUSIYATLARI Rajabov Murodil Jumaboyevich., Yuldasheva Shoxista Tojialiyevna	**70**
TA’LIM MUHITIDA O‘QUVCHI SHAXSI XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK USULLARI Soliyev Farxodjon Sodiqovich., Akbarova Nigora Axmadjonovna	**78**

MUNDARIJA

IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTAB O‘QUVCHILARIDA KASBIY O‘ZINI-O‘ZI BELGILASH: MOTIVATSION VA IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR TAHLILI Mo‘minov Davronjon Marifjon o‘g‘li	**92**
O‘ZBEK VA RUS QIZLARINI OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARINI AMALIY O‘RGANILISHI Usmonova Nargiza Raximjonovna	**102**
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ Мирзажонова Элеонора Топволдиевна	**110**
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR RUHIY RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR TAHLILI Z.O.Abdullayeva	**117**
HARBIY FAOLIYATDA ZAMONAVIY STRESS OMILLARINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI Abdumalikova Iroda Abdulaziz qizi	**125**
PSIXOLOGIK BARQARORLIK VA MOLIYAVIY STRESS MUAMMOSINING ILMIY TADQIQ ETILGANLIK DARAJASI Sotvoldiyeva Nargiza Abdukarimjon qizi	**136**
КОРРЕЛЯЦИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО И ТЕМПЕРАМЕНТНОГО КРИТЕРИЕВ ВЕРТНОСТЕЙ В СФЕРЕ КОГНИТИВНОЙ СОЦИОНИКИ Туллекова Карина Сергеевна	**143**
TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA IJTIMOIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARNING SHAKLLANISH OMILLARI VA BARTARAF ETISH YO‘LLARI Mirzayeva Faroxat Odiljonovna	**157**

MUNDARIJA

MURAKKAB BICHIMDAGI USTKI KIYIMLARNI MODELLASHTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI Sattorova Ra’no Abdunazar qizi., Sindarova Shoxista Maxammatovna	**166**
O‘ZBEKISTONDA BAG‘RIKENGLIK SIYOSATINI YURITISHDA ETNOTURIZMNING O‘RNI Shavkat Bobojonov	**173**
BUXORONING OILAVIY VA JAMOAVYI MAROSIMLARI (MAHALLIY ERONIYLAR MISOLIDA) Iroda Kalonova	**177**
ELLIPTIK GAPLARNING STILISTIK MAQOMI Rasulov Zubaydullo Izomovich	**183**
PRAGMATIC AND COGNITIVE ANALYSIS OF CONCEPT “PEACE” IN POLITICAL SPEECH Rakhmatova Mehriniso Musinovna., Rakhmonova Jasmina Anvarovna	**188**
TIL EVOLYUTSIYASIDA O‘ZGARUVCHANLIK VA TEJAMKORLIK PRINSIPLARI Qobilova Nargiza Sulaymonovna	**194**
ZAMONAVIY INTERNET-MULOQOTDA LINGVOMADANIY BIRLIKLAR FENOMENI Jalolova Nigina Zavqiddin qizi	**203**

Materiallar ko‘chirib bosilganda **“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar”** jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart.

***

Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.
Ilmiy maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqiladi. Tahririyat a’zolarining jurnal ruknlariga mos kelmagan, ko‘rsatilgan talablarga mos bo‘lmagan maqolalarni nashr qilmaslik huquqi bor.

***

“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” jurnali 05.05.2026-yildan O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Axborotlashtirish va telekommunikatsiyalar sohasida nazorat inspeksiyasi tomonidan 2026-yil 5-may sanasida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilib, 1564147-sonli rasmiy litsenziya asosida faoliyat yuritadi.

***

Yuborilgan maqolalarning barchasi “Antiplagiat” tizimida tekshiriladi.
Jurnalda nashr etilgan materiallar va ma’lumotlarning to‘g‘riligiga mualliflar mas’ul.

“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” ilmiy-amaliy metodologik jurnali barcha ta’lim muassasalari va ilmiy izlanuvchilarni hamkorlikka chorlaydi.

Muassis: “Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” MCHJ
Tahririyat manzili: Toshkent shahar Sergili tumani Yangi Bunyodobod MFY 8-uy
https://fanlararotadqiqotlar.uz/